

Φόρμα Αποτύπωσης Σχεδίου Δράσης

Σχολική Μονάδα: ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΞΩΝ - 9240075

Σχολικό Έτος: 2025 - 2026

Ημερομηνία Εξαγωγής: 02/06/2026

Σχολική Μονάδα: ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΞΩΝ - 9240075

Στόχος Βελτίωσης:

Να αναδειχθεί η αναγκαιότητα ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού πλαισίου και της ελευθερίας άσκησης του εκπαιδευτικού έργου που προϋποθέτει δημοκρατική, συλλογική λειτουργία στο σχολείο και συναντίληψη - συνδιαμόρφωση συνεργατικών πρακτικών.

Τα δίκτυα επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης στο εσωτερικό της σχολικής τάξης αντανακλούν ένα ευρύ πλέγμα κοινωνικών και διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών-μαθητών/τριών, αλλά και μαθητών/τριών μεταξύ τους

Να επισημανθεί ότι η συλλογική εργασία μέσα από συνεργατικές πρακτικές αποτελεί πηγή δημιουργικότητας, χαράς και απόλαυσης, για μαθητές και εκπαιδευτικούς, σε αντίθεση με εκπαιδευτικά μοντέλα ανταγωνισμού.

Η δημοκρατική-συλλογική συγκρότηση επιδρά αποφασιστικά στο παιδαγωγικό κλίμα και ευνοεί στη μύηση των μαθητών στο συνεργατικό μοντέλο μάθησης και στις διαδραστικές πρακτικές με τους συνομήλικούς τους.

Σχέδιο Δράσης: Καταγραφή, επεξεργασία και μελέτη των παιδαγωγικών ιδεών και πρακτικών, για τις συνεργατικές δημοκρατικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης. Διερεύνηση της επίδρασης του κοινωνικού πλαισίου στο εσωτερικό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Μελέτη της αντίθεσης μεταξύ ενός ανταγωνιστικού - ατομικιστικού μοντέλου και ενός συλλογικού δημοκρατικού μοντέλου που υποστηρίζει συνεργατικές παιδαγωγικές αρχές.

Άξονας: Σχέσεις μεταξύ μαθητών / μαθητριών

Συντονιστής Δράσης: ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΜΑΡΙΑ

A. Σχεδιασμός της Δράσης

Αναγκαιότητα - Στόχοι

Η μελέτη της ιστορικής εξέλιξης των παιδαγωγικών πρακτικών που σχετίζονται με τις συνεργατικές δημοκρατικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης, η κατανόηση των επιδράσεων του κοινωνικού πλαισίου στο εσωτερικό της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η κριτική αντιπαραβολή αντίπαλων παιδαγωγικών μοντέλων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για μια εκπαίδευση που είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη, καλλιεργεί τη δημοκρατία και τη συνεργασία στο σχολείο, μειώνει τις ανισότητες. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται:

Η συστηματοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας γύρω από τις συνεργατικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης, και η επιστημονική τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητάς τους, με άξονα τις κοινωνικές ανάγκες και τα μορφωτικά δικαιώματα των μαθητών/τριών.

Η κατανόηση ότι η εκπαίδευση δεν είναι ουδέτερη καθώς το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο

επηρεάζει τις παιδαγωγικές σχέσεις, τις προσδοκίες των μαθητών, τη σχολική επιτυχία και τις μορφές αλληλεπίδρασης μέσα στην τάξη. Η επίγνωση του κοινωνικού πλαισίου αναδεικνύει πώς παράγοντες όπως το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, το πολιτισμικό κεφάλαιο, τα κοινωνικά στερεότυπα και οι δομές εξουσίας στο εσωτερικό της παιδαγωγικής σχέσης διαμορφώνουν τη μαθησιακή εμπειρία και επιτρέπει ταυτόχρονα την ανάπτυξη των αναγκαίων παρεμβάσεων που μειώνουν τις ανισότητες.

Η ανάδειξη της αντίθεσης ανάμεσα στο ανταγωνιστικό - ατομικιστικό μοντέλο και στο συλλογικό - δημοκρατικό. Με τις εφαρμοζόμενες εκπαιδευτικές πολιτικές (αξιολόγηση, ανταγωνισμός, μετρήσεις «αποδοτικότητας»), προωθούνται αντιλήψεις περί ατομικής ευθύνης, ατομικής επίδοσης, ιεράρχησης και ανταγωνισμού. Πώς συγκροτείται ένα άλλο συλλογικό, συνεργατικό και δημοκρατικό μοντέλο εκπαίδευσης, όπου η μάθηση, η διδασκαλία και η σχολική ζωή είναι κοινωνική πράξη, προϊόν αλληλεπίδρασης, διαλόγου, συμμετοχής και αλληλεγγύης; Πώς η συλλογική δράση των εκπαιδευτικών δημιουργεί χώρους διαλόγου, αναστοχασμού και αυτομόρφωσης;

Ενέργειες & χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

1. Συμμετοχή σε διαδικτυακή εκδήλωση για την παρουσίαση σύγχρονων παιδαγωγικών ρευμάτων με κοινωνική - συνεργατική αντίληψη και τις αντίστοιχες παιδαγωγικές πρακτικές. (Μάρτιος - Απρίλιος 2026).
2. Αξιοποίηση ερευνητικών ευρημάτων, δημιουργία υλικού και φύλλων παρουσίασης για συζήτηση και προβληματισμό εντός της σχολικής κοινότητας (Φεβρουάριος - Απρίλιος 2026).
3. Προβολή επιλεγμένων παιδαγωγικών βίντεο, στα οποία παρουσιάζονται συνεργατικές παιδαγωγικές πρακτικές (Φεβρουάριος - Απρίλιος 2026).
4. Έκδοση πρακτικών εκδήλωσης (Μάιος - Ιούνιος 2026).
5. Συλλογή υλικού και αρθρογραφίας για συνεργατικές παιδαγωγικές πρακτικές (Μάιος - Ιούνιος 2026) .

Πόροι - μέσα - ερευνητικά εργαλεία

Για την υλοποίηση της δράσης απαιτούνται:

1. Συνεργασία με όλους τους φορείς της εκπαιδευτικής κοινότητας.
2. Αξιοποίηση των θεσμικών οργάνων της σχολικής κοινότητας.
3. Συνεργασία με μέλη της επιστημονικής κοινότητας που μελετούν τις ιστορικές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτικές διαστάσεις της εκπαιδευτικής, και παιδαγωγικής λειτουργίας του σχολείου.
4. Η συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες, παιδαγωγούς και ερευνητές που ασχολούνται με τις συνεργατικές μορφές μάθησης και διδασκαλίας με έμφαση στη δημοκρατική-συλλογική οργάνωση της σχολικής τάξης..
5. Η συνεργασία με εκπαιδευτικούς ή ομάδες εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν στην καθημερινή διδακτική πράξη συνεργατικές μορφές μάθησης και διδασκαλίας.
6. Χρήση του κατάλληλου ηλεκτρονικού λογισμικού για τις δράσεις.

Κριτήρια επιτυχίας της Δράσης

1. Η προβολή σύγχρονων επιστημονικών προσεγγίσεων και διεθνών εμπειριών.
  2. Η διεύρυνση της ενημέρωσης και της συζήτησης για τον κοινωνικό-παιδαγωγικό ρόλο του δημόσιου σχολείου, ώστε να διευρύνονται τα μορφωτικά δικαιώματα των μαθητών/τριών.
  3. Η συσχέτιση των μορφωτικών αναγκών με την παιδαγωγική διάσταση και τον ρόλο του δημόσιου σχολείου στην άρση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.
  4. Ο βαθμός ανάδειξης της δυνατότητας λειτουργίας της σχολικής τάξης ως κοινότητας μάθησης, σε ένα συνεργατικό πλαίσιο δημοκρατίας και ισότητας.
  5. Ο βαθμός επιστημονικής θεμελίωσης της αντίφασης ανάμεσα στον όγκο της διδακτέας ύλης και τους ποιοτικούς ρυθμούς που απαιτεί η συνεργατική διδασκαλία, ως δομικής αντίφασης του σχολικού προγράμματος σπουδών.
6. Η συμβολή των εκπαιδευτικών στην υλοποίηση των δράσεων.

Διαδικασίες αξιολόγησης της Δράσης

Η υλοποίηση του σχεδιασμού και των δράσεων.

Η συμμετοχή στις επιστημονικές συναντήσεις, συζητήσεις, εκδηλώσεις.

Το εύρος της κοινωνικής προβολής των ζητημάτων που θα αναδειχθούν.

Η διεύρυνση της συναντίληψης στο εσωτερικό της σχολικής κοινότητας.

Η υλοποίηση της ηλεκτρονικής έκδοσης (e-book).

Ανατροφοδότηση - Προτάσεις Σ.Ε.

B. Υλοποίηση της Δράσης

Περιγραφή

Πραγματοποιήθηκαν χρονολογικά οι ακόλουθες ενέργειες, εκδηλώσεις, δραστηριότητες:

Ιανουάριος 2026: Διαμόρφωση επιστολής προς την Πανεπιστημιακή κοινότητα με τεκμηριωμένη παρουσίαση τόσο των γενικών εκπαιδευτικών ζητημάτων, όσο και του προς εξέταση ζητήματος.

15 Φεβρουαρίου 2026: Συμμετοχή σε διαδικτυακή ημερίδα με θέμα: «Ακούγοντας το παιδί: σχέσεις, συγκρούσεις και υποστηρικτικές πρακτικές στη σχολική κοινότητα». Εισηγήθηκαν: 1. Δήμητρα Μακρυγιώτη, Ομ. Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ, 2. Στέλιος Στυλιανίδης, Καθηγητής Κοινωνικής Ψυχιατρικής του Παντείου Πανεπιστημίου, 3. Αναστάσιος Σιάτρας, Επ. Καθηγητής ΠΤΠΕ του Παν. Θεσσαλίας, 4. Σταυρούλα Στούμπου, Μ.Δ.Ε., Π.Τ.Π.Ε., Παν.Θεσσαλίας.

1 Μαρτίου 2026: Συμμετοχή σε διαδικτυακή ημερίδα με θέμα: «Από τον ανταγωνισμό στη συνεργασία. Για ένα σχολείο της συλλογικότητας και της δημοκρατίας. Πολιτικές διαστάσεις και παιδαγωγικές προσεγγίσεις». Εισηγήθηκαν: 1. Γιώργος Γρόλλιος Ομ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ ΑΠΘ, 2. Παναγιώτα Γούναρη, Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ, 3. Παγώνη Μαρία, Καθηγήτρια, Université de Lille.

Φεβρουάριος - Απρίλιος 2026: Ανάρτηση σε ιστοσελίδα πίνακα επιλεγμένων παιδαγωγικών ταινιών, σχετικών με συνεργατικές παιδαγωγικές πρακτικές.

Φεβρουάριος - Απρίλιος 2026: Ανάρτηση σε ιστοσελίδα ερευνητικών ευρημάτων από έρευνα για τις συνεργατικές παιδαγωγικές πρακτικές σε μορφή φύλλων παρουσίασης.

Απρίλιος - Μάιος 2026: Ηλεκτρονική έκδοση των πρακτικών και παρουσιάσεων των ημερίδων.

Γ. Αποτίμηση της Δράσης

Αλλαγές σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό (εφόσον υπήρξαν)

Οι δράσεις υλοποιήθηκαν σύμφωνα με τον αρχικό προγραμματισμό, τόσο ως προς το περιεχόμενο, όσο και χρονολογικά.

Αποτελέσματα της Δράσης

α) Η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών με τη συμμετοχή τους στις δράσεις.

β) Η ανάδειξη των υλικών και κοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών-μαθητών/τριών

γ) Ο γνωστικός εξοπλισμός των εκπαιδευτικών με τα αναγκαία εργαλεία θεωρητικής θεμελίωσης των συνεργατικών παιδαγωγικών μορφών διδασκαλίας και μάθησης.

δ) Η εμπεριστατωμένη επιστημονική ενημέρωση των εκπαιδευτικών για ζητήματα βίας και συγκρούσεων, τις κοινωνικές και ψυχολογικές τους διαστάσεις καθώς και τα παιδαγωγικά εργαλεία διαχείρισής τους.

ε) Η ανάδειξη προτάσεων και παιδαγωγικών δράσεων.

στ) Η καταγραφή των παραπάνω σε ηλεκτρονική έκδοση, που διευκολύνει τη συζήτηση στο σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Βαθμός επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί

4 = Πλήρως

Παράμετροι που διευκόλυναν την επίτευξη των στόχων

- α) Οι διαρκείς προσπάθειες των εκπαιδευτικών, μέσα στην ασφυκτική καθημερινότητα εξουθένωσης, να επιτελούν το παιδαγωγικό τους έργο και τον κοινωνικό τους ρόλο.
- β) Η αδιάκοπη προσπάθεια συνεργασίας και επικοινωνίας των εκπαιδευτικών εντός της σχολικής κοινότητας.
- γ) Οι σημαντικές προσπάθειες για κριτική προσέγγιση της γνώσης και όχι εργαλειακή.
- δ) Η διαρκής συνεργασία με τα Πανεπιστημιακές Σχολές/Τμήματα Επιστημών της Αγωγής, η δική τους διάθεση να συνδράμουν τον συλλογικό φορέα των εκπαιδευτικών.
- ε) Η διαρκής επικοινωνία με τους/τις πανεπιστημιακούς δασκάλους/ες και η άμεση στήριξή τους στις δράσεις των εκπαιδευτικών.
- στ) Η συνεργασία με διεθνή συνδικάτα και η ανταλλαγή εμπειριών και αιτημάτων.
- ζ) Η ανάδειξη της ιστορικής και κοινωνικής διάστασης των εκπαιδευτικών ζητημάτων, που διαμορφώνει προϋποθέσεις για αναστοχαστική δράση.
- η) Η ανταπόκριση των εκπαιδευτικών στις δράσεις.
- θ) Η συμβολή των εκπαιδευτικών στον αγώνα για την υπεράσπιση της δημόσιας δωρεάν παιδείας.

Δυσκολίες που παρουσιάστηκαν

Οι βασικοί παράγοντες δυσκολίας είναι:

- α) Ο όγκος και η δυσκολία της ύλης, καθώς και ο συνδυασμός του πλήθους των μαθητών στις τάξεις, με τους χώρους των αιθουσών και τις λειτουργίες τους
- β) Οι συνθήκες έντονης διοικητικής πίεσης και το πλήθος αρμοδιοτήτων, που υποβαθμίζουν τις δημοκρατικές λειτουργίες και απαξιώνουν τον ρόλο των εκπαιδευτικών και εντείνουν την επαγγελματική τους εξουθένωση.
- γ) Οι πλατφόρμες καταγγελιών που διασπούν τη συνεργασία στη σχολική κοινότητα, προωθώντας τον «κοινωνικό αυτοματισμό».
- δ) Η έλλειψη κοινωνικών υπηρεσιών και υποστηρικτικών δομών με ουσιαστική παρέμβαση στα ζητήματα πρόληψης και υποστήριξης.
- ε) Η έλλειψη χρόνου για παιδαγωγικές συνεδριάσεις.
- στ) Η απουσία με ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας, ουσιαστικού διαλόγου με τον συλλογικό φορέα των εκπαιδευτικών. Αντί αυτού επιλέγεται η λογική της επιβολής και του αυταρχισμού. Το γεγονός ότι οι προτάσεις και τα αιτήματα του εκπαιδευτικού κλάδου, η γνώμη και οι απόψεις των εκπαιδευτικών δεν συζητούνται, με επιλογή του Υπουργείου Παιδείας.
- ζ) Με ευθύνη της Πολιτείας και του Υπουργείου Παιδείας δεν αντιμετωπίζονται οι σύνθετες κοινωνικές, οικονομικές, ψυχικές και εκπαιδευτικές ανάγκες, στο σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας.
- η) Η τάση απαξίωσης, μη αναγνώρισης της Παιδαγωγικής ως επιστήμης και παρουσίας της ως μιας «διακλαδικής επιστήμης», δηλαδή ως αθροίσματος κλάδων άλλων επιστημών ή ο υποβιβασμός της από αγωγή σε τεχνικές εκμάθησης δεξιοτήτων

Υλικό που παρήχθη ή αξιοποιήθηκε

Video 1: <https://www.youtube.com/live/B217YuYB4Ak>

Video 2: <https://youtube.com/live/ztGSmAL-ryQ?feature=share>

Πρακτικά 1: <https://doe.gr/wp-content/uploads/2026/05/01-%CE%91%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4.pdf>

Πρακτικά 2: <https://doe.gr/wp-content/uploads/2026/05/03-%CE%91%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C-%CF%83%CF%84-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf>

Φύλλα Παρουσίασης: <https://doe.gr/fylla-parousiasis-ekdiloseon/>

Έρευνα 1: <https://doe.gr/wp-content/uploads/2026/05/05>

Έρευνα 2:

<https://doe.gr/wp-content/uploads/2026/05/06-%CE%91-%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91-%CE%94-%CE%9F%CE%BC%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%84-%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-2022-1.pdf>

Επιστολές / υλικό: <https://doe.gr/epistoles>

Παιδαγωγικά video: <http://doe.gr/video>

Επιμορφώσεις που τυχόν υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης

Οι εισηγήσεις των εκδηλώσεων και οι συζητήσεις που ακολούθησαν, καθώς και τα συμπεράσματα που αποτυπώθηκαν είχαν σημαντικό επιμορφωτικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερα το υλικό που συγκεντρώθηκε καθώς και το αρχείο των παιδαγωγικών ταινιών που έχει παραχθεί, φωτίζουν τις κοινωνικές/παιδαγωγικές διαστάσεις της εκπαίδευσης και αποτελούν σημαντική συμβολή στην ιστορία της εκπαίδευσης και της παιδαγωγικής επιστήμης.

Προτάσεις για αξιοποίηση των πρακτικών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης

Η διάχυση των εισηγήσεων της εκδήλωσης και ο πολλαπλασιασμός των πρακτικών και των προτάσεων που διατυπώθηκαν για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Η επίμονη ανάδειξη της σχέσης κοινωνικών συνθηκών και εκπαιδευτικής διαδικασίας. Χωρίς αυτή την κοινωνική αντιμετώπιση των μορφωτικών δικαιωμάτων των παιδιών καθίσταται δύσκολο να εντοπίσουμε αιτίες και αφορμές συγκρούσεων και δυσκολιών που παρουσιάζονται μέσα στο σχολείο και την τάξη.

Οι συνθήκες ζωής και οι κοινωνικές ανισότητες εισβάλλουν μέσα στην τάξη, άμεσα και έμμεσα. Οι «φωνές» αλλά και οι «σιωπές» των παιδιών έχουν τη σημασία τους και τις κοινωνικές-πολιτισμικές προεκτάσεις, οι οποίες σχετίζονται με τις υπάρχουσες ανισότητες. Τα δικαιώματα των παιδιών αναμετρώνται με το υπάρχον θεσμικό/εκπαιδευτικό πλαίσιο, τις κυρίαρχες αντιλήψεις, τον όγκο της ύλης, τις εγκυκλίους του υπουργείου, τις αξιολογικές διαδικασίες, τους μετρήσιμους δείκτες αποτελεσματικότητας, τον ατομισμό, τον ανταγωνισμό, τη λογική της ατομικής ευθύνης. Σε αυτό το πλαίσιο διασπάται η κοινωνική συνοχή, δυσχεραίνουν οι κοινωνικές σχέσεις και κατ' επέκταση οι σχέσεις στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Δύσκολες κοινωνικές συνθήκες και αποκλεισμοί, δημιουργούν σοβαρά προβλήματα. Σε αυτά τα προβλήματα, η επιστημονική-παιδαγωγική παρέμβαση του εκπαιδευτικού, μπορεί να είναι ουσιαστική, συμβάλλοντας στην άρση των κοινωνικών ανισοτήτων. Είναι σημαντικό οι παρεμβάσεις, να σχεδιάζονται από τους εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με ένα σταθερό πλαίσιο όλων των επιστημονικών πεδίων (ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών κλπ).

Η κριτική παιδαγωγική δίνει έμφαση στη σημασία του διαλόγου, της ακρόασης, της συλλογικής επεξεργασίας βιωμάτων, ενισχύοντας τις σχέσεις εμπιστοσύνης, αναγνώρισης, κατανόησης και ενδυνάμωσης.

Προτάσεις για αναγκαίες επιμορφώσεις στο πλαίσιο της δράσης

Διεύρυνση της ενημέρωσης με διοργάνωση περαιτέρω συζητήσεων - εκδηλώσεων με θεματικές για τις σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις για την παιδική ηλικία, την παιδαγωγική και την ψυχολογία, καθώς και τα δικαιώματα των παιδιών.

Είναι αναγκαίο να αποσαφηνιστεί ότι οι επιμορφωτικές διαδικασίες, για να είναι ουσιαστικές πρέπει να συνοδεύονται από άδεια για όλους τους εκπαιδευτικούς, με θεματολογίες εστιασμένες σε πραγματικές ανάγκες, που διατυπώνονται και επιλέγονται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, με δωρεάν δημόσιο χαρακτήρα και με ευθύνη των Παιδαγωγικών Τμημάτων.

Αξιοποίηση των επιμορφωτικών εισηγήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των δράσεων, σε ενδοσχολικές συζητήσεις και προβληματισμό.

Το υλικό που έχει παραχθεί να κοινοποιηθεί στους Συλλόγους Γονέων και στα μέσα ενημέρωσης, ώστε να υπάρξει ανταλλαγή απόψεων και επικοινωνία.

Οι επιμορφωτικές διαδικασίες δεν μπορεί να έχουν τη μορφή των ατελείωτων μονολόγων που θα αντιμετωπίζουν ως παθητικό ακροατή το εκπαιδευτικό σώμα, αλλά να δίνουν τη δυνατότητα της ελεύθερης έκφρασης άποψης, διατύπωσης κριτικής και προτάσεων σε κάθε συνάδελφο. Με αυτή την έννοια μπορούν να συγκροτούνται παιδαγωγικές ομάδες που θα ανταλλάσσουν εμπειρίες και πρακτικές.

Προτάσεις για συνέχιση της Δράσης/ για νέες Δράσεις το επόμενο έτος

Να αναδειχθεί ότι ο απελευθερωτικός και χειραφετικός χαρακτήρας της γνώσης μπορεί να επιτευχθεί στο πλαίσιο μιας συνεργατικά και συλλογικά δομημένης καθημερινότητας στην τάξη, που στηρίζεται σε δημοκρατικές μορφές οργάνωσης της παιδαγωγικής σχέσης, στην αλληλεπίδραση που βασίζεται στην συλλογικότητα και όχι τον ατομικό ανταγωνισμό. Σε μία τέτοια συνθήκη διευρύνονται οι δυνατότητες εκπαιδευτικών-μαθητών να διακρίνουν τη συνάφεια αντιφατικών φαινομένων και διαδικασιών, να διαχωρίζουν τις ουσιώδεις από τις επουσιώδεις πλευρές τους, να διαθέτουν τη δυνατότητα αναστοχασμού των γνώσεων και της σχέσης τους με την πραγματικότητα, να κατανοούν αιτιακές διαδικασίες των φαινομένων. Τα παιδιά μιλούν και μέσα από το σώμα και τα συναισθήματά τους, με τη φωνή/λόγο που διατυπώνουν, με σιωπές και «θόρυβο», με ρητές και άρητες «αντιστάσεις». Εισέρχονται στο σχολείο «κουβαλώντας» κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία, δυνατότητες και δυσκολίες, εισάγοντας στη σχολική τάξη δομικές ανισότητες. Είναι, λοιπόν, ιδιαίτερα σημαντική η επικέντρωση σε κρίσιμα ερωτήματα: από ποια θέση μιλάει κάποιος, από ποια θέση σκέφτεται και δρα, ποιος ομιλεί, ποιος σιωπά, ποιος εισακούγεται και σε βάρος τίνος. Το ομιλούν υποκείμενο δεν είναι η κατάληξη της παιδαγωγικής, αλλά η αφετηρία.

Να εξετάσουμε διεξοδικότερα ποιες θεσμικές συλλογικές διαδικασίες ευνοούν τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών; Πώς ο κριτικός γραμματισμός συμβάλλει στη γεφύρωση διαφορών, αμφισβητήσεων, προβληματισμών με την κριτική σκέψη και συνειδητοποίηση, σε αντίθεση με μοντέλα ατομικού ανταγωνισμού και ισχύος.

Πώς το θεωρητικά αναφαίρετο δικαίωμα του μαθητή να αμφισβητεί, στη βάση επιχειρημάτων, δεν θα εκλαμβάνεται ως παραβατικότητα η οποία αξιολογείται και εντέλει μετατρέπεται σε δείκτη απόδοσης;

Περαιτέρω επεξεργασία και μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών.